

VLAD COJOCARU, *Toponimia văii mijlocii a Trotuşului. Dinamica structurilor toponimice*, Iași, Casa Editorială Demiurg, 2005, 144 p. + 4 planșe

Inițial fosta teză de doctorat elaborată și susținută în 1998 de domnul Vlad Cojocaru, cercetător științific la Institutul de Filologie Română „Alexandru Philippide” din Iași, lucrarea cu titlul de mai sus este un studiu modern și valoros, de toponimie structurală, asupra numelor de locuri din bazinul mijlociu al Trotuşului. Ea răspunde unei necesități acut resimțite în lingvistica noastră, și anume aceleia de a se realiza cercetări amănunțite asupra toponimiei din diversele zone ale țării, alăturându-se unor monografii ca cele datorate lui Mircea Homorodean, Ilie Dan, Vasile Ioniță sau Mircea Ciubotaru.

Concepută după un plan judicios, lucrarea cuprinde trei secțiuni repartizate în mod echilibrat: I. *Structurile toponimice* (p. 1-54), II. *Dinamica structurilor toponimice* (p. 55-101), III. *Evoluția socială și influența sa asupra structurilor toponimice* (p. 102-137), la care se mai adaugă un capitol de *Concluzii finale* (p. 138-143), precum și un *Cuvânt înainte* (p. 5-6) și 4 planșe: 1. *Bărzăuța*, 2. *Schitul Lapoș*, 3. *Dealul Mare*, 4. *Nemira-Țiganca-Cheșcheșul*. Cele trei secțiuni sunt divizate la rândul lor în mai multe capitole și subcapitole, fapt ce permite o foarte bună sistematizare a întregului material investigat.

În *Cuvânt înainte*, autorul ne avertizează că cele tratate în volumul de față nu pot fi înțelese decât în contextul unui dicționar toponimic structural „în care fiecare nume de loc este consemnat și urmărit în relația sa particulară, individualizantă cu obiectul geografic denumit” (p. 5). În demersul său, Vlad Cojocaru pornește de la conceptele fundamentale ale teoriei structurilor (câmpurilor) toponimice formulate de Dragoș Moldovanu în *Principii ale lexicografiei toponimice*, ALIL, XXIII, 1972 și în alte studii ale aceluiași autor, care vor fi aplicate în viitoarele volume ale *Tezaurului toponimic al României. Moldova*. Metoda preconizată de Dragoș Moldovanu a fost „experimentată” și de Mircea Ciubotaru în volumul *Oronimia și hidronimia din bazinul superior al Bîrladului*, Iași, Editura Demiurg, 2001. Cercetarea efectuată de Vlad Cojocaru este aplicată la o zonă de interferență lingvistică (româno-maghiară) și aprofundează o serie de concepte din perspectiva unui material toponimic inedit.

Secțiunea dedicată *structurilor toponimice* este una mai ales teoretică, în care autorul supune dezbaterei modul în care iau naștere aceste structuri în jurul unui polarizator, precum și redistribuirea continuă a centrilor de polarizare, datorată unor distorsiuni care apar în relația dintre individ și obiect, relație mediată prin nume, sau dintre un individ și ceilalți locutori. O altă cauză a acestor distorsiuni se explică, arată autorul, prin faptul că legătura dintre toponim și obiectul geografic denumit nu este întotdeauna stabilă, mai ales atunci când perspectiva se schimbă sau când numele „migrează” aproape

independent, scăpat din relația sa cu realitatea sau cu structura din care provine (p. 13). Printre diferențele de perspectivă se includ și cele *diastatice*, reflectate de toponimia oficială și cea populară.

Într-un paragraf special, autorul se ocupă de tipurile de polarizare, distingând două categorii esențiale: 1. polarizarea prin extensie, în care o „calitate” a unui obiect devine simbol al unui întreg complex și care constă în desprinderea numelui polar de obiectul geografic originar și în extinderea lui asupra unei zone mai largi și 2. polarizarea prin expansiune, care rezidă în orientarea constituenților ulteriori ai structurii către elementul polar originar, prin care se realizează o lărgire a sferei toponimului, dar nu una spațială, ci una lexicală.

Cele două tipuri de polarizare reflectă modul în care vorbitorul se raportează la realitate prin intermediul toponimului. În cazul polarizării prin extensie, „calitatea” aleasă se desprinde de obiectul geografic originar, transformându-se în marcă a unui referent extins, pe când în cazul polarizării prin expansiune „calitatea” aleasă se menține „lipită” de referentul inițial, *marcă a acestuia*.

Referindu-se la dinamica structurilor toponimice dintr-o anumită zonă sau regiune, autorul arată că aceasta se explică prin concurența internă (concept care la Dragoș Moldovanu este numit *polarizare secundară*) și externă la care aceste structuri sunt supuse continuu. Concurența internă rezidă în mutarea centrului de greutate de la un component la altul, având ca efect o redistribuire a centrilor de polarizare, pe când concurența externă emană dinspre câmpurile toponimice contigue (p. 23), care lasă libertate celui care numește să fie impresionat de o „calitate” sau alta a obiectului geografic în cauză, de a alege un polarizator toponimic sau altul căruia să-i subordoneze diverse obiecte geografice contigui” (p. 26).

În cadrul concurenței externe, autorul deosebește două subtipuri. În cazul primului subtip, „câmpul toponimic în cauză este amenințat de *alte obiecte* cu poziție dominantă aflate în contiguitate cu acesta, obiecte generatoare de câmpuri concurente” (p. 26), iar în al doilea caz se includ *relațiile de proprietate*, considerate de autor un concurent puternic pentru orice câmp toponimic (p. 27).

Nu de puține ori, delimitarea celor două subtipuri este dificil de realizat, întrucât „un câmp toponimic alăturat atrage în sfera sa, de obicei, un simplu element al celui alt câmp, și nu toponimul polar, iar uneori acest câmp concurent se naște, de fapt, chiar pe «teritoriul» primului câmp” (p. 29). De aici concluzia că în dinamica structurilor toponimice are loc nu numai o redistribuire continuă a centrilor de polarizare, o apariție neîntreruptă de noi obiecte geografice opuse în poziție dominantă într-o anumită microzonă, ci și o permanentă redistribuire a diverșilor componenți ai unei structuri toponimice între diverse câmpuri care se intersectează și care iradiază în jur o forță de atracție căreia mulți constituenți nu reușesc să i se sustragă (p. 30). Important este însă, așa cum subliniază autorul, ca, în continuare, după o

„reșezare” a structurilor toponimice, acestea să funcționeze și să-și exercite principala calitate, cea de identificare. De aceea, se va căuta mereu să se ajungă la un nou punct de echilibru, din moment ce acesta a fost perturbat ca urmare a distorsiunilor apărute în circulația informației toponimice între grupuri de utilizatori. Așadar, distorsiunile în transmiterea informației sunt cauză a schimbărilor din structurile toponimice. Prin distorsiuni în transmiterea informațiilor referitoare la toponime (formă exactă, accepție, localizare), autorul înțelege „sincopel care pot să apară în comunicarea dintre grupuri de utilizatori ai toponimelor dintr-o zonă, fie ei de aceeași limbă sau de limbi diferite” (p. 30). Circulația imperfectă a informației poate consta și în *întreruperea* circulației informației toponimice între zone vecine, ceea ce poate duce la transformarea unor *diferențe diacronice* în *diferențe diatopice*. Din această cauză, vecinii pot păstra (și păstrează) numele vechi dintr-o zonă, fiind ulterior excluși de la procesul evolutiv ce continuă în zona de centru, așa încât forme inițial *diferite în timp* ajung să coexiste, să fie diferite *în spațiu*. Deci circulația distorsionată a informației toponimice poate fi o cauză de *schimbare* a structurilor toponimice, aceasta deoarece noi ne raportăm la realitatea geografică prin intermediul toponimelor, dar, în același timp, facem mereu și o *re-raportare* a toponimelor la realitatea geografică. Alți factori care determină schimbarea structurilor toponimice sunt *bilingvismul* și îndepărtarea spațială de obiect.

Fenomenele de mai sus au fost ilustrate cu numeroase exemple din bazinul mijlociu al Trotușului. Dar *dinamicii structurilor toponimice* din valea Trotușului îi este dedicat un capitol întreg (p. 55-101).

Tot în cadrul primei secțiuni este inserat și un capitol în care se face o scurtă, dar necesară prezentare geografică și istorică a zonei (p. 48-54), cu scopul de a fixa în spațiu și timp fenomenele pe care le analizează autorul. Capitolul acesta credem că și-ar fi aflat locul mai degrabă la începutul lucrării, pentru ca cititorul să fie pus direct în „contact” cu cadrul geografic și istoric pentru a-și explica mai ușor, în primul rând, diferențele straturi genetice ale toponimiei zonei, pe valea Trotușului viețuind, de-a lungul timpului, în afară de români, și populații care au vorbit diverse limbi (sud-slavă orientală, ucraineană, turanică (pecenegi și cumani), maghiară (secui), unele asimilate în masa românească, altele trăind în continuare alături de români. Toate aceste populații au lăsat urme în toponimia văii mijlocii a Trotușului, contactul dintre ele provocând anumite „schimbări”, fiind deci factori de „dinamitare” a structurilor toponimice, cum se exprimă autorul la un moment dat (p. 54).

Secțiunea a II-a, *Dinamica structurilor toponimice* (p. 55-101), este o ilustrare concretă a diferitelor tipuri de structuri. Apelând la studiul etimologic al toponimelor din zonă, autorul reușește să reconstituie câteva structuri toponimice vechi, care datează de dinaintea apariției primelor documente moldovenești. Este vorba tocmai despre stratificarea genetică a toponimiei din regiunea cercetată. Fenomenul este ilustrat prin toponime românești de origine

sud-slavă răsăriteană *Slănic*/magh. *Solonc* [*Solonț*], *Dofteana*, *Doftenița* vs. *Păcura*/*Păcurița*, **Bârzava*/*Bârzăuța* vs. *Uzul*/*Bârzăuța* etc.

Toponimele de mai sus ilustrează modul în care are loc trecerea parțială a unor fragmente dintr-un câmp toponimic dintr-o limbă în alta și ulterior reprimirea lor într-o formă schimbată în limba din care au plecat.

Un toponim ca *Măieruș*/*Muieruș*, oronim și hidronim, aflat la granița dintre Moldova și Transilvania, și care provine din v. magh. *Monyoros* „aluniș” (păstrat de populația românească), este numit de populația maghiarofonă (în speță de secui) *Mogyoros*, unde v. magh. *-ny-* a evoluat la *-gy-*, ducând la diferențe *diatopice*: locuitorii din Moldova: *Măieruș* / secuii din Ardeal, *Mogyoros*. Reluarea contactelor dintre cele două zone a dus la adoptarea în română a noii forme magh. *Mogyoros* > rom. *Măgheruș*, fapt ce a avut drept efect eliminarea formei românești mai vechi *Măieruș*.

Se știe că între toponimie și antroponimie există strânse legături, în sensul că unele toponime provin din antroponime, după cum o serie de nume de persoane pornesc de la numele de locuri.

În secțiunea a III-a este analizat modul în care evoluția socială influențează nomenclatura unei anumite zone. Într-un capitol special din această secțiune, autorul se oprește asupra influenței pe care antroponimia o are asupra toponimiei, luând în considerare, pe de o parte, istoria evoluției antroponimelor, iar pe de alta, evoluția proprietății. Tot în această secțiune sunt analizate raporturile posibile între aspectul toponimic al unei zone și transmiterea proprietății pe *linie feminină*.

Într-un alt capitol se discută problema schimbărilor produse în structurile toponimice de către evoluția socială prin intermediul *entopicelor*, insistându-se asupra termenilor geografici pentru noțiunea de „loc defrișat”: *runc*, *curătură*, *seci*, *secătură*, *arsură*, *arșiță*, *poiană* etc.

În ultimul capitol, intitulat *Concluzii finale*, autorul sintetizează principalele idei desprinse din analiza detaliată a materialului toponimic studiat.

Toponimia văii mijlocii a Troțușului. Dinamica structurilor toponimice învederează un cercetător deplin format, cunoscător profund al zonei pe care a suspus-o investigației. Ea are la bază un material toponimic bogat și variat, cules prin anchete îndelungate la fața locului, dar și din alte surse: documente de arhivă, hărți, studii de specialitate, lucrări de istorie și de geografie etc. Fundamentată pe o bibliografie de cea mai bună calitate, scrisă în română și în limbi de largă circulație, ea ne dezvăluie nu numai un lingvist stăpân al metodelor de cercetare, ci și unul care a avansat o serie de idei originale, un teoretician și un „practician” al toponimiei structurale, impusă la noi de Dragoș Moldovanu.

De altfel, domnul Vlad Cojocaru s-a remarcat și ca autor al unor studii valoroase de toponimie publicate anterior, dintre care menționăm: *Câmpul semantic al noțiunii de «loc defrișat» în toponimia din bazinul Uzului (Moldova)*, An L, t. XXVIII, 1981-1982, A, p. 63-80 și *Aspecte ale*

stratificării toponimelor în bazinul mijlociu al Trotușului, An L, t. XXIX, 1983-1984, A, p. 447-455, precum și ca redactor al secțiunii A din monumentală operă *Tezaurul toponimic al României: Moldova. Repertoriu istoric al unităților administrativ-teritoriale (1772-1988), Partea 1. A. Unități simple (Localități și moșii)*, A-O, București, EA, 1991, 827 p., *Partea a 2-a, A. Unități simple (Localități și moșii) P-30 Decembrie. B. Unități complexe*, București, EA, 1992, 1703 p., *Partea a 3-a: Toponimia Moldovei în documente scrise în limbi străine (exclusiv slavona) (1332-1850)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2004, XLII, 1-244 p.

Redactată îngrijit, într-un stil elegant, lucrarea impune printr-o serie de idei originale, prin susținerea acestora cu argumente numeroase, înscriindu-se în rândul celor mai valoroase studii de toponimie din lingvistica românească actuală.

Vasile Frățilă

GEORGIANA LUNGU BADEA, *Tendențe în cercetarea traductologică*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2005, 275 p.

Studiul neobositei autoare Georgiana Lungu Badea, o continuare a documentării și cercetării desfășurate pe parcursul elaborării tezei sale doctorale (v. *Teoria culturilor; teoria traducerii*, Timișoara, Editura Universității de Vest, 2004), tratează probleme specifice teoriei și practicii traducerii. Rod, în același timp, al activității didactice a cercetătoarei în învățământul superior în cadrul secțiilor care pregătesc traducători (Universitatea Politehnică din Timișoara și Universitatea de Vest) și al unor importante stagii de formare sau al participării la manifestări științifice având ca tematică traducerea, traductologia sau interpretarea de conferință, lucrarea de față reprezintă sinteza, teoretizarea, generalizarea experienței acumulate, demonstrând că predarea eficientă a traducerii nu se poate face fără a ține seama de achizițiile lingvisticii moderne și ale altor științe complementare: antropologie, sociologie, filosofie, teorie literară etc.

Incidențele demersului interdisciplinar pe care îl întreprinde Georgiana Lungu Badea se anunță încă din introducere, autoarea precizând că intenția esențială a lucrării este evident traductologică, încercând să situeze și să definească traducerea în termenii care gestionează realitățile sociale și practicile culturale.

Lucrarea este structurată în două părți: *Cercetarea traductologică. Repere teoretice* (p. 13-85) și *Probleme specifice de teoria și practica traducerii* (p. 89-239). Cele patru *Anexe* (p. 243-255) conțin (pre)texte traductologice, spicuri din discursuri traductive ale unor scriitori (Baudelaire, Gide, Kundera, Camus, Foarță, Țepeneag), exemple de traducere internă (Rabelais) sau de paratext editorial (Balzac).